

О. Гречко

аспірант кафедри загальноправових дисциплін та міжнародного права

ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ТЛУМАЧЕННЯ ПРАВА

Актуальність теми полягає в тому, що в ній розглядається одна з важливіших проблем юриспруденції — процес тлумачення права та його ефективність. Вказана проблема ще повністю не вивчена, не дивлячись на те, що в нашій країні є велика необхідність у її дослідженні. Це обумовлено державними та правовими змінами у сфері здійснення правосуддя та правозахисній діяльності. Об'єктивною необхідністю сьогодення є вдосконалення юридичного тлумачення правових норм і правозастосовчої діяльності. При цьому оптимізація цих процесів, безсумнівно, повинна ґрунтуватися на сучасних наукових даних.

Проведення наукових досліджень у галузі юриспруденції останнім часом ускладнено [1, с. 101-104]. Як зазначає Ф. Регельсбергер, небагато глав знайдеться у вченні про право, де теорія так далеко відставала б від практики, знання від уміння, як у вченні про тлумачення. У цьому випадку тлумачення поділяє долю людської мови: багато людей говорять правильно, не маючи свідомості про закони мови. Труднощі теорії лежать тут в матеріалі, в безмежності допоміжних засобів, в різноманітності застосування. І в минулому, і в новітній час не було недостачі в спробах надати керівним тут точкам зору характер наукових положень. З них утворилася особлива галузь вчення про право, юридична герменевтика, проте багато шкоди юридичній герменевтиці завдав неживий, шаблонний спосіб її відношення до матеріалу [2, с. 137-138].

Юридична герменевтика — це наука про розуміння, пояснення сенсу, закладеного законодавцем в текст нормативно-правового акту. Завдання юридичної герменевтики — методологічно забезпечити перехід від розуміння змісту норми права до пояснення його сутності. Такий перехід являє собою не що інше, як процес пізнання, результатом якого є знаходження єдиного правильного варіанту інтерпретації загальноправових приписів щодо конкретної правової ситуації.

При цьому широко використовуються методи лінгвістики, подвійний і потрійний рефлексії (коли інтерпретується не тільки текст, але і його автор, а також конкретна історична ситуація, поміщені в контекст) та інші методи. Перспектива цих методів особливо очевидна як для вироблення нового типу праворозуміння, так і в розділі юридичної техніки — тлумачення законодавства [3, с. 40]. Сьогодні правова герменевтика в рамках теорії держави і права претендує на самостійність [4, с. 115-118].

Метод герменевтики в юриспруденції покликаний спростити діалог правових культур, оскільки правові поняття і категорії (такі, наприклад, як свобода, демократія, відповідальність) мають різне значення в різних правових системах. Найбільш плідним є застосування герменевтичного методу в історико-правових дослідженнях. Але при цьому не слід чекати від герменевтики вирішення проблем, які вона перед собою не ставить і не в змозі вирішити, а саме: герменевтика покликана доповнити, а не замінити собою існуючу методологію юридичної науки [5, с. 13-14].

Загальна теорія розуміння (герменевтика) має «виходи» мало не на всі етапи і зони правового регулювання, оскільки вони по необхідності опосередковуються свідомістю, осмислюються. А це вагома підстава для застосування цієї науки в загальнотеоретичному правознавстві [6, с. 122].

Положення герменевтики здатні стати дієвим механізмом дослідження, наприклад, перетлумачення, спотворення авторського сенсу, вкладеного в те чи інше вчення. Інтерпретація наукових текстів, «розуміння розуміння» — це те «поле», на якому герменевтика може найкращим чином проявити свою продуктивність. Таким чином, в юридичній науці, поряд з класичною методологією, все ширше використовується сучасна

(неокласична) методологія [7, с. 83-87]. При цьому привласнення і використання знань інших наук відбувається шляхом так званої юридизації методів (пізнавальних засобів і прийомів) інших наук і формування нових юридичних дисциплін на стику юриспруденції і суміжних наук.

Взаємозв'язок юриспруденції та герменевтики проявляється, насамперед, у тлумаченні різних форм і джерел права, які відносяться як до історичних правових документів, так і до діючих в сучасний період різних видів правових актів. На мою думку, наростаюча популярність юридичної герменевтики передусім зобов'язана онтологічному підходу до юридичної герменевтики в цілому, Х. Г. Гадамеру і Е. Бетті, що вказали на спільність історичної, теологічної, філологічної і юридичної герменевтики. В основі цього підходу лежить той факт, що розрив між загальністю закону і конкретним правовим становищем в окремому випадку не може бути знищений за самою своєю суттю, в силу абстрактності або шаблонності права. Закон є загальним і тому не може бути справедливим по відношенню до кожного окремого випадку. Підхід Х. Г. Гадамера до цієї проблеми за допомогою герменевтичної перспективи породив цілий напрямок в сучасній філософії права. Відповідно до юридичної герменевтики, досягти сенсу закону слід з урахуванням кожної конкретної ситуації. Колізія, конфлікт інтерпретацій законодавця і правореалізатора (виконуючого органу, громадянина) полягає в тому, що законодавець спочатку прагне до однозначності тексту на свою користь. Саме в цьому ж полягає і специфіка герменевтики права.

Отже, застосування законів на практиці обіймає чотири операції: 1) юридичний аналіз конкретних випадків, які підлягають вирішенню; 2) критику автентичності норм; 3) тлумачення норм; 4) їх логічний розвиток.

Література

1. Арзамасов, Ю. Г. Тенденції розвитку юридичних наук. Становлення нової науки — нормографії / Ю. Г. Арзамасов // Держава та право. — 2007. — № 10. — С. 101-104.
2. Регельсбергер Ф. Общее учение о праве / Ф. Регельсбергер ; под ред. Ю. С. Гамбарова ; пер. И. А. Базанова. — М. : Т-во И. Д. Сытина, 1897. — 312 с.

3. Честнов И. Л. Актуальные проблемы теории государства и права. Эпистемология государства и права как науки : учеб. пособ. / И. Л. Честнов. — СПб. : Санкт-Петербургский институт внешне-экономических связей, экономики и права, 2004. — 64 с.
4. Суслов В. В. Герменевтика та юридичне тлумачення / В. В. Суслов // Держава та право. — 1997. — № 6. — С. 87-90.
5. Крестовська Н. Н., Оборотов Ю. Н. та ін. Теорія держави та права. Державний іспит / за ред. Крестовська Н. Н., Оборотов Ю. Н. та ін. — Видання 3-тє, перераб. та доп. — Х. : Одисей, 2007. — 256 с.
6. Плавич В. П. Выработка современного правопонимания в эпоху нового синтеза / за ред. В. П. Плавич // Ринкова економіка: Сучасна теорія і проблеми управління. — Одеса, 2006. — Т. 9. Вип. 10. — 336 с.
7. Плавич В. П. Проблеми методології вітчизняної правової науки та її сучасна трансформація / за ред. В. П. Плавич // Держава і право : збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. Спецвипуск. — К. : Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2007. — 287 с.